

Rapportage experiment Weteringbuurt

ten behoeve van gezamenlijke bespreking bestuur Wetering Verbetering en Algemeen Bestuur stadsdeel Centrum op 13 februari 2018

Inhoud

1. aanleiding en doel experiment
2. globaal verloop
3. uitkomst van het experiment tot heden
4. leerpunten en aanbevelingen

1. Aanleiding en doel experiment

Er waren verschillende aanleidingen om in de Weteringbuurt van start te gaan met een experiment met gezamenlijke besluitvorming, met behulp van de sociocratische kringenmethode:

- De stroeve relatie tussen WeteringVerbetering (WeVe) en het stadsdeelbestuur;
- De behoefte van WeVe om een serieuze gesprekspartner te zijn en ervoor te zorgen dat de buurt kan meebeslissen;
- De wens van het Algemeen Bestuur van stadsdeel Centrum (AB) om te experimenteren met nieuwe vormen van burgerparticipatie;
- De overtuiging van het WeVe-bestuur dat een vorm van democratische vernieuwing, waarbij burgers op basis van gelijkwaardigheid meepraten en meebeslissen, noodzakelijk is.

Het experiment had een aantal doelen:

- Een experiment gestalte geven met een betere samenwerking tussen burgers en stadsbestuur door het gemandateerd delegeren van de besluitvorming;
- Vergroten van de betrokkenheid in de buurt;
- Toetsen van de bruikbaarheid van sociocratische kringenmethode als middel voor democratische vernieuwing en gezamenlijke besluitvorming;
- Een of meer casussen gebruiken als middel om deze methode te toetsen. In dit geval: een consent-besluit over de toekomst van het Kostpleintje.

2. Globaal verloop

Na een lange voorgeschiedenis hebben WeVe en AB op 31 januari 2017 met consent het gezamenlijke besluit genomen om dit experiment aan te gaan, waarbij een sociocratische kring het mandaat zou krijgen om met consent een besluit te nemen. Consent betekent dat geen van de kringleden overwegend bezwaar maakt tegen een besluit. Dit besluit zou alleen nog formeel te hoeven worden bekrachtigd door het AB, wettelijke kaders en democratische rechten van burgers onverlet.

Als eerste casus is gekozen het 'Kostpleintje', een onbebouwde kavel op de hoek Weteringstraat/Eerste Weteringdwarsstraat. De casus leek overzichtelijk en concreet, met voldoende spannende elementen om de gekozen methode te testen.

Op 16 maart is een informatiebijeenkomst gehouden voor de buurt, met als belangrijkste onderdelen:

- een toelichting op de achtergronden van het experiment
- een presentatie over de sociocratische methode
- een presentatie over het Kostpleintje als eerste casus
- de samenstelling van de kring Kostpleintje

De kring Kostpleintje is vanaf 4 april zevenmaal bijeengekomen, vijf keer voor de zomer, en tweemaal na de zomer van 2017.

Het verloop van de gesprekken was in grote lijnen

- De samenstelling van de kring en de vertegenwoordiging van de verschillende belangen
- De aanleiding tot het Kostpleintje als casus (mogelijkheden voor een beter gebruik van de plek, tegengaan van overlast)

- Het formuleren van een gemeenschappelijk doel van de kring en van criteria waaraan een plan voor de locatie zou moeten voldoen. Als gemeenschappelijk doel is geformuleerd: *'Het doel van deze kring is het vinden van een oplossing voor het pleintje die voor alle buurtbewoners acceptabel is en die bijdraagt aan een Weteringbuurt waar het goed wonen, werken en toeven is.'*
- Een fase waarin de deelnemers vrijuit mochten 'dromen' over de toekomstige invulling.
- Presentaties en bespreking van een aantal varianten, namelijk: een groene plek met voorzieningen tegen de overlast, herbebouwing, en een 'kas' – verzamelbegrip voor een bouwset met zowel groen als een overdekte buurtfunctie.
- Instelling van een werkgroep 'kengetallen' die zich zou buigen over de (financiële) haalbaarheid van de varianten; dit is niet gelukt, maar de werkgroep heeft wel een voorstel gedaan voor een gefaseerde invulling van de kavel – om te beginnen een kwaliteitsverbetering van de plek als openbare ruimte, en later (besluitvorming over) een vorm van herbebouwing.
- Het is niet gelukt hierover consent te bereiken, omdat een aantal bewoners toch wilde vasthouden aan de optie dat de plek 'altijd' groen en voor de buurt zou blijven.
- In de zomer heeft een groep bewoners een brief gestuurd om gegeven consent in te trekken; de realiteit van particulier eigendom van de grond en het bijbehorend economisch belang van de eigenaar bleek te langzaam door te dringen en was voor sommigen onverteerbaar.
- In de kringbijeenkomst van 7 september is een werkgroep van vijf leden ingesteld om deze patstelling te doorbreken; daarin waren vertegenwoordigd de buurt (2 leden), de eigenaar, het bestuur van WeteringVerbetering en de gemeente. Een lid van het AB nam deel als waarnemer.
- Deze werkgroep heeft op 11 december verslag uitgebracht aan de kring. De kring heeft met consent het voorstel van de werkgroep overgenomen om het mandaat over de beslissing over de toekomst van de locatie terug te geven aan de bevoegde instanties. Ook in de werkgroep is het niet gelukt de voornaamste tegengestelde belangen te overbruggen: een groen pleintje voor de buurt vs. een stuk grond met een economische waarde die op den duur weer een opbrengst moet krijgen voor de eigenaar.
- De uitkomst van het proces heeft veel gezichten. Bij buurtbewoners die tot het eind aan de kring hebben deelgenomen, overheerst een gevoel van tevredenheid over de geboekte winst op het gebied van gereedschappen voor bewonersparticipatie en meebeslissen.

Projectgroep

Het experiment werd begeleid door een projectgroep, die bestond uit twee buurtbewoners tevens lid van het WeVe-bestuur, de grondeigenaar, twee leden van het AB, twee gemeenteambtenaren, de adviseur/gespreksleider vanuit het Sociocratisch Centrum en de projectleider.

De rol van de projectgroep was om de voortgang te faciliteren, te monitoren en te toetsen aan de gestelde doelen. Het ging hierbij zowel om de voortgang rond de casus Kostpleintje als het democratisch experiment in bredere zin. De projectgroep had een vierledige agenda:

- begeleiding van de casus Kostpleintje;
- voorbereiding van andere casussen in de Weteringbuurt;
- voorzien in sociocratische scholing van sleutelfiguren in de buurt en in het gebiedsteam;
- voorzien in een kringenstructuur voor de buurt, waarbinnen de kring Kostpleintje zou functioneren.

De projectgroep kwam vóór en soms ook na elke kring bijeenkomst bij elkaar. In de praktijk is de meeste aandacht uitgegaan naar het eerste agendapunt, de casus Kostpleintje.

De evaluatie

Het experiment is op verschillende manieren geëvalueerd.

- Tijdens de laatste kringbijeenkomst is een inventarisatie gehouden van punten waarop geëvalueerd zou moeten worden.
- Op basis daarvan is een schriftelijke enquête met open vragen gehouden onder alle deelnemers. Het mailingbestand van de kring bestond uit 27 personen, van wie er 21 als min of meer actieve deelnemers van de kring beschouwd kunnen worden. Er zijn 13 ingevulde formulieren teruggekomen, voornamelijk van deelnemers die het proces tot het eind hebben bijgewoond.
- Op 30 januari heeft een groepsevaluatie plaatsgevonden, geleid door een adviseur van het gemeentelijk Bureau Interim & Advies, in samenwerking met een trainee van de gemeente Amsterdam. Hiervoor waren gericht 14 personen uitgenodigd, zodanig dat alle geledingen en belangen/standpunten in het gesprek vertegenwoordigd zouden zijn. Tien personen hebben aan deze uitnodiging gehoor gegeven.

- Op 6 februari was de laatste bijeenkomst van de projectgroep. Hier is een evaluerende bespreking gehouden van het gehele experiment tot nu toe, met gebruikmaking van de uitkomsten van de schriftelijke enquête en de groepsevaluatie.

De uitkomsten van de diverse evaluaties zijn verwerkt in hoofdstuk 4 van dit document.

3. Uitkomst van het experiment tot heden

De uitkomsten van het experiment is dat alle doelen behaald zijn:

- Het experiment heeft gestalte gekregen en de samenwerkingsrelatie tussen 'buurt' en 'stadsdeel' is verbeterd.
- De betrokkenheid in de buurt is vergroot.
- De bruikbaarheid van de sociocratische kringenmethode is getoetst.
- De casus Kostpleintje heeft gediend als vehikel om samenwerking en betrokkenheid te vergroten en 'sociocratie' uit te proberen.

Meer concreet:

- Er is geen consent bereikt over de toekomstige invulling van het Kostpleintje. Er is wel met consent besloten om dit deel van het mandaat terug te geven aan het AB, c.q. de bevoegde instanties.
- Er is een grotere onderlinge bekendheid en betrokkenheid in de buurt ontstaan, in de eerste plaats onder de deelnemers aan de kring.
- Er zijn veel aanknopingspunten om voort te gaan op de weg van participatie in besluitvorming en uitvoering, en van gedeeld mandaat stadsbestuur/buurt.
- Er zijn concrete initiatieven ontstaan voor vergroeningsprojecten in de buurt en een beter gebruik van de openbare ruimte, met buurtbewoners als trekkers en in samenwerking met het gebiedsteam. Dit enerzijds om het toekomstig verlies van het groene pleintje te compenseren, anderzijds omdat een zo groen mogelijke buurt de wens is van velen.

4. Leerpunten en aanbevelingen

Het experiment had drie te onderscheiden niveaus:

- het democratisch experiment, inzake samenwerking bestuur-burgers en zeggenschap van burgers
- de sociocratische kringenmethode als middel om samenwerking en zeggenschap vorm te geven
- de casus Kostpleintje als 'vehikel'

De sociocratische methode:

Er is unaniem enthousiasme voor een methode die al te bekende patronen doorbreekt, zoals: de meeste ruimte voor de grootste schreeuwers/durfallen en besluiten bij meerderheid waarbij de minderheid het onderspit delft en in wrok achterblijft.

Als belangrijkste voordelen van de gehanteerde methode zijn genoemd:

- iedereen komt aan het woord;
- minderheidsstandpunten krijgen ruimte.

Als belangrijkste nadelen in deze context:

- het was een tijdrovend en soms frustrerend proces;
- de nadruk op het bereiken van een consentbesluit werkte soms knellend en heeft in een aantal gevallen geleid tot spijt achteraf.
- er is vooral ervaring met de methode binnen duidelijk omschreven organisaties (zoals een bedrijf of een VvE) met een gemeenschappelijk doel. Een casus van openbaar bestuur is in bepaalde complexer dan een casus in een bedrijf of een andere omliggende organisatie. Dit experiment vond plaats in een buurt, waar de deelname min of meer vrijblijvend is.

Een aanbeveling is om bij een volgende gelegenheid meer met de deelnemers te communiceren op metaniveau: waar zijn we mee bezig, hoe gaan we om met de spelregels, waar zijn we met elkaar op uit? Dit kan helpen om in de context van een buurt gedeeld eigenaarschap te vergroten en het proces minder te laten vastlopen in weerstand, of het teruggrijpen op oude patronen.

De casus Kostpleintje:

Het onbehagen over het niet uitkomen op een consentbesluit over de toekomst van het pleintje is vrij algemeen. Verder zijn er zeer uiteenlopende ervaringen. Sommigen benadrukken vooral de voordelen van het soms pijnlijke en stoeve leerproces rond deze complexe casus, anderen blijven min of meer

teleurgesteld achter, of voelen zich misbruikt als proefkonijn voor een proces waarvan de uitkomst naar hun mening toch al min of meer vaststond. Het feit dat een bedrijfsmatige grondeigenaar openstond voor dit experiment en het hele proces heeft meegemaakt, werd door veel deelnemers gewaardeerd. Deze waardering is gegroeid naarmate het proces vorderde.

Wat betreft de factor van particulier grondeigendom: volgens sommigen was de casus hierdoor te complex en niet geschikt, volgens anderen bood ook dit element juist een kans om mogelijk tegengestelde belangen te verenigen.

Onder een grote groep deelnemers is de frustratie gebleven dat zij het gevoel hadden dat er te laat een aap uit de mouw kwam wat betreft de keuzemogelijkheden over de toekomst van het pleintje, omdat de eigenaar niet bereid bleek de optie van een 'eeuwig' onbebouwd, groen pleintje te accepteren als een van de serieuze alternatieven voor de besluitvorming door de kring. Vanuit de eigenaar bekeken is er juist een kans gemist om met elkaar het pleintje in te vullen voor de komende jaren, doordat de focus helemaal ging naar een eventuele toekomstige bebouwing. Ook de mogelijkheid om een toekomstige bebouwing met elkaar vorm te geven en hier invloed op te kunnen uitoefenen, is hierdoor niet benut.

In een na de zomer ingestelde kleinere werkgroep is wel de brug geslagen van het wederzijds begrip, maar werd de verantwoordelijkheid voor een gemeenschappelijk besluit over de invulling niet genomen. Er kwam wel een consent-besluit over het teruggeven van deze verantwoordelijkheid.

Het proces in de buurt:

Unaniem is men positief over het leren kennen van buurtgenoten, het zich verplaatsen in andermans positie en belangen, de grotere betrokkenheid, en de kennismaking met Wetering/Verbetering. De mensen die tot het eind hebben volgehouden, willen ook op deze verworvenheid en deze energie voortbouwen.

Er zijn wel verschillen in inzicht over het effect op de sociale cohesie. Volgens sommigen is deze vergroot, ondanks en juist door de soms pittige 'strijd', maar er zijn ook mensen die vinden dat de buurt onnodig op scherp is gezet, dat het wantrouwen gegroeid is, en dat de bereid om zich in te zetten bij sommigen kleiner is geworden.

Er is ook twijfel geuit over de reikwijdte van het experiment buiten de kring om: wat weet en wat vindt 'de buurt' er eigenlijk van?

Het democratisch experiment:

Er is waardering voor de moed van het AB om dit aan te gaan en voor het streven vanuit WeVe om democratie-van-onderop gestalte te geven. Sommigen zijn blij dat de focus op het stadsdeelbestuur als de grote boosdoener is verlegd naar de buurt, waarbinnen het ook niet automatisch pais en vree is. Duidelijk is geworden dat een werkwijze waarin grote betrokkenheid en een eigen verantwoordelijkheid van bewoners wordt gevraagd, stuit op taaie patronen. Dit vergt noodzakelijkerwijs tijd en andere vormen van investering.

Sommigen vinden het jammer dat in deze casus de betrokkenheid van het AB slechts zijdelings was, omdat het ging om grond in particulier bezit. De gemeente kan nadrukkelijk participeren in de kring, om het algemene belang te vertegenwoordigen en te bewaken.

Door de heftigheid van het proces rond de casus en de drang om voor het Kostpleintje tot een oplossing te komen, is het experiment van bestuurlijke vernieuwing als zodanig enigszins op de achtergrond geraakt. Er is geen overkoepelende buurtkring gekomen, er heeft geen scholing plaatsgevonden in de sociocratische methode, en er was geen ruimte om ook rond andere casussen kringen te formeren.

Het experiment heeft wel een sterke wens gegenereerd om op deze voet verder te gaan: gedeeld mandaat van bestuur en buurt, en andere vormen van communicatie en besluitvorming waarbij ook de minderheid aan het woord komt en telt.

De belangrijkste winst ligt ook op dit vlak: het ervaren van een nieuwe manier van overleg en van de mogelijkheid van gedelegeerd/gedeeld mandaat in het lokaal bestuur.

Organisatie en (project)leiding:

Er is waardering voor de inzet en de goede wil van de projectgroep en voor en de leiding van het vaak zeer complexe kringgesprek, maar hier klinken ook de nodige kritische noten:

- De projectgroep heeft (onbedoeld) te weinig transparant gewerkt. De status en de rol van de projectgroep, en de verhouding tussen projectgroep en kring waren voor de deelnemers aan de kring onvoldoende duidelijk.

- Ondanks de sociocratische methode was er toch teveel ruimte voor ruis en herhaling, en was de gespreksleiding soms te sturend, vanwege de gerichtheid op het bereiken van een consentbesluit. Velen zien in dat dit een leerproces is, waarbij vallen en opstaan onvermijdelijk is.
- De bedoeling was dat alle besluiten in de kring werden genomen. Zo is het ook gegaan, maar 'parallele gebeurtenissen' zoals het bestaan van een projectgroep ('wat gebeurt daar precies'), het schrijven van opiniërende blogs op persoonlijke titel, en een notitie van de projectleider die was bedoeld om het werk van een eerste werkgroep te faciliteren – dit alles heeft onrust en wantrouwen gewekt.

Het leerpunt is hier dat bij het gestalte geven aan participatie en besluitvorming van onderop, elke verdenking van achterkamers moet worden vermeden, door alles wat buiten de kring heeft plaatsgevonden, in de kring terug te brengen zodat eventuele miscommunicatie en misinterpretaties hersteld kunnen worden.

Aanbevelingen aan het WeVe-bestuur en het AB

De belangrijkste aanbeveling is dat moet worden verder gebouwd op wat hier in het afgelopen jaar is uitgeprobeerd en ontwikkeld. Dat betekent onder andere:

- De huidige energie benutten, en op basis van deze ervaring snel doorpakken met het experimenteren met democratische vernieuwing, en de samenwerking tussen buurt en lokaal bestuur. Concreet:
 - o Voor WeVe en gebiedsteam: de ontstane groeninitiatieven monitoren en levend houden.
 - o Voor WeVe: door middel van communicatie en activiteiten het draagvlak en de participatie in de buurt verbreden.
 - o Voor AB en WeVe: afspraken maken om met de verworvenheden en leerpunten van dit experiment de samenwerking voort te zetten.
 - o Voor het AB: het commitment overdragen zodat het volgende bestuur deze concrete uitwerking van burgerparticipatie op de agenda houdt en vertaalt in een bestuurlijke opdracht om dit experiment voor te zetten en te verbreden.
- Binnen de Weteringbuurt heeft een aantal mensen zich bereid verklaard de huidige ervaring met de sociocratische methode door te ontwikkelen naar een methode die beter past bij de context van een stadsbuurt en de samenwerking met het lokale bestuur. De vraag is hoe het stadsdeelbestuur gestalte kan geven aan zijn partnerschap in deze 'doorontwikkeling'. Een mogelijkheid is om een taakgroep in het leven te roepen waarin zowel de buurt als het stadsdeel vertegenwoordigd zijn, en die wordt gemonitord door WeVe-bestuur en stadsdeelbestuur gezamenlijk.

Andere aanbevelingen:

- Zowel vanuit de gemeente als vanuit de buurt het experiment verbreden naar andere buurten en naar andere vormen van bewonersparticipatie en medebeslissing.
- Hiertoe aansluiting zoeken bij burgerinitiatieven in andere buurten en bij de coördinerende werkzaamheden van de gemeentelijke Taskforce Participatieve Democratie en de vakgroep Veranderkunde binnen het gemeentelijk Bureau Interim & Advies.
- Een helder onderscheid maken tussen processen die zelfsturend kunnen zijn en processen die (voorlopig) deskundige leiding behoeven.
- Voor aanvang van een casus een schets maken van de context (eigendom, bestemming, uitvoering, budget, etc.) en hierover met behulp van experts de relevante informatie verzamelen en deze communiceren. Het moet zo scherp mogelijk duidelijk zijn binnen welke kaders en waarover besloten kan worden.
- Meer aandacht voor communicatie met de achterban van een kring, met bewoners en ondernemers buiten de directe deelnemers aan een kring.

Discussiepunten

- Voor WeVe is in het bijzonder van belang dat er helderheid komt over het voortzetten van de samenwerking tussen stadsdeelbestuur en Weteringbuurt op het gebied van bestuurlijke vernieuwing. Hoe krijgt deze samenwerking dan concreet gestalte?
- Voor het AB is in het bijzonder belangrijk de wens om bewonersparticipatie en medebeslissing verder te ontwikkelen. Hoe wordt dat dan vormgegeven?
- In hoeverre en op welke manier zijn deze beide ambities in elkaar te schuiven? Welke afspraken kunnen hierover worden gemaakt?